

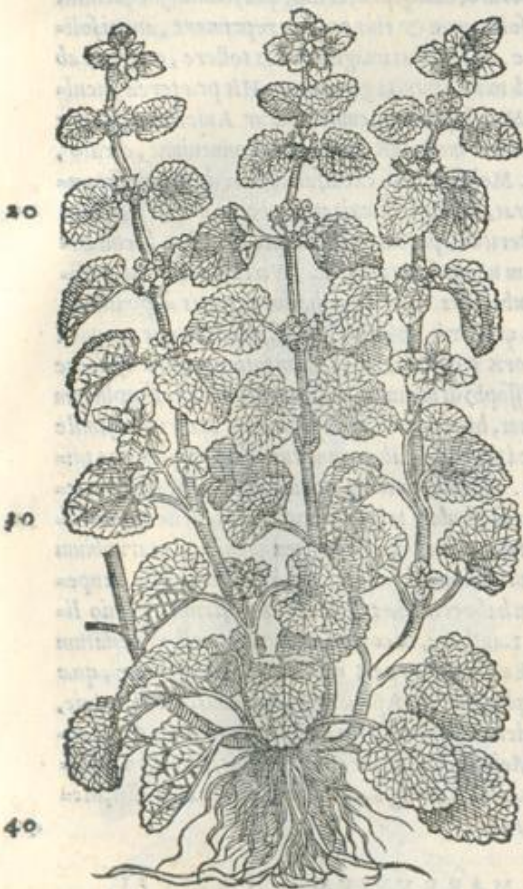
aliorum medicamentorum ualidius extergentium, cuiusmodi est mel. Ceterum si id moderatè illi, ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa, quæ ualenter exiccari postulant absq; morfu. Imposuimus uerò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat succus ad utrunq; : atq; insigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morfu, seu uulnera omnia ingentia, et maxime quæ in capitibus musculorum eueniunt, & quæcumque ulcera humida flaccidæ, & diuturna sunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in presentia admittor. ceterum rerum ipsarum natura sepe numero ut attingā adigit, celeriter uerò relinquenda sunt, atq; ad propositum reuertendum. Planta, quam Græci κείνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur: Mauritanis, Susen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen, & Gilgen: Hispanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis.

Nomina.

Βαλλωτή.

BALLOTE.

CAP. C.

BALLOTEN, nomine alio nigrum marrubium uocant. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice: folijs maioribus, quàm marrubij, hispids, per interualla in caule dispositis, subrotundis, † graueolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam uocauerunt. candidi flores uniuersi uerticillato ambitu caulem coronant. Vis eius efficax aduersus canis morsus, folijs ex sale illitis. Feruenti cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & fordidula ulcera cum melle.

BALLOTE, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium foetidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facile legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrobiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus (etsi uires eius silentio præterierit Galenus) lib. VII. sic inquit. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & abstersoriae facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Huic plantæ nomen Græcum, βαλλωτή, & μέλαν κείνον: Latinum, Marrubium nigrum, & Marrobiastrum. Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo: Germanicum, Schuuartz andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubin noir.

Ballotes consideratio.

Nomina.

† In Oribasij codice manu scripto hic interiectum legitur uerbum μέλανα, quòd folia quoq; Ballote nigra reddit. Nec temere fortassis illud quis adijciendum putabit, quòd pulchrè alteri eius

nomini conueniat, quòdq; ipsius meminerit Plinius lib. XXVII. cap. VIII. cum inquit. Ballote folijs est marrubij maioribus, & nigrioribus.

Μελισσόφυλλον. APIASTRUM.

CAP. CI.

MELISSOPHYLLON, siue melittæna, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpauit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, similia essent, nisi maiora, tenuioraq; , nec ita hirsuta spectarentur: citreū málum olent. Folia cum uino pota, aut illita profunt, contra ictus phalangiorum, scorpionumq; : item aduersus canis morsum. Decocto eorūdem gratia, foueri prodest: deflectionibus foeminarum ad ciundos menses conuenit: dentes eodem in dolore colluuntur. dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum sale strumas discutiant, ulcera purgant: articularios dolores illita fedant.

MELISSOPHYLLON, quod Latinis Apiastrum, & Citrigo dicitur, Hetrusci ab odore citri uulgo uocant Cedronella, itemq; Melissa, sicut etiam Insubres. Herba est uulgaris æque notitiæ, atque odorata. Duo eius habentur genera, unum satiuum, alterum syluestre. Fuchsius tamen medicus clarissimus, Melyssophyllum in tria genera digerit libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctian excudit. Sed cur is duo prima genera

Apiastri consideratio.

O 2 que

APIASTRUM.

Apiastri vires
ex Arabibus.

Ex Galeno.

MARRVIVM.

Nomina.

quæ (ut scribit) grauiter odorata sunt , & cimices uerius quam citrum redolent , inter melissophylli genera connumerauerit , ego nescio , ipse dicat . Mibi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum uidetur , quod melissophyllum odore suo aliud referat , quam citreum málum , cuius tantiam odorem spirare Dioscorides memoria prodidit . Melissophyllum , ad cuius facultates iam nostra progreditur oratio , in cordis affectibus Maurritani miris laudibus efferunt . tametsi id Græci , quod extet , silentio præterierunt . Proinde hæc Serapio retulit . Melissophylli , inquit , proprium est animum hilarem reddere : humenti , ac frigido uentriculo auxiliari , concoctionem adiuuare , cerebri obstructions referare , deficientem animum reuocare , cordis imbecillitatem roborare , eamq; præsertim , qua somnus frequentius nocte intercipi solet , quin & eius pulsus reprimere , animi sollicitudines fugare , ac sollicitas imaginationes tollere , que tum ab atrabile , tum ab exusta pituita gignuntur . His præterea facultatibus pollere Melissophyllum , comprobatur Auicennæ quoque testimonio , qui libro medicinis , que cordi conueniunt , dicato , ita de eo scribit . Melissophyllū exalfacit , siccātq; ordine secundo . Cor exhilarat , uitalesq; facultates roborat , odoris fragrantia , saporis austeritate , paruumq; tenuitate . Quibus facultatibus cæteris etiam uisceribus competit . Vires deiectionis possidet , nec adeo imbecilles , quin atrabiliarios uapores à spiritibus , & à sanguine , qui cordi , & arterijs inest , educere queat : quod in cæteris corporis partibus , ac etiam in toto corpore efficere nequit . Melissophylli meminit Galenus libro vii . simplicium medicamentorum , his uerbis . Melissophyllum marrubio simile est facultate , sed plurimum ab eo uincitur : quamobrem nec utitur eo quispiam . Superuacaneum siquidem foret præsentem marrubio , cuius tantus est ubiq; terrarum prouentus , uelle uti melissophyllo . Cæterum si cui forte ad manum quandoq; marrubium non fuerit , illo uti licebit ad eadem , modò quantò ab hoc exuperetur , cognitum habuerit . hæc Galenus . Apiastrum , Plinio libro xx . cap . xi . authore , in confessa damnatione est uenenatum in Sardinia . Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur , quæ Latinis Melissophyllum , & Apiastrum : Arabibus , Bederangie , Bedarungi , Bederenzegum , Turungen , seu Trungian , & Marmacor : Italis , Melissa , et Cedronella : Germanis , Melissen , et Bienenkraut : Hispanis , Torongil , & Hierua cidrera . Gallis , Melisse , & Pom cirade .

Πράσιον . MARRVIVM . CAP . CII .

MARRVIVM , frutex est ab radice ramosus , candidans , subhirsutus , quadrangularibus ramis : foliū pollicem equat , subrotundum , hispidum , rugosum , gustu amaro : semen in caulibus , & ex interuallis : flores uerticillato ambitu , asperi . Nascitur propter ædificia , ruinas , & rudera . Huius folia sicca cū semine decocta in aqua , aut uiridium succus datur cū melle suspiriosis , tussientibus , & ad tabitudinem redactis . Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri eijcit . mulieribus à partu non purgatis datur , ut menstrua , & secundas extrahat : item in difficili partu , & his qui uenena hauserunt , aut à serpentibus demorsi sunt . uesicam , renesq; lædit . Folia cum melle illinuntur fordidis ulceribus purgandis : pterygia , nomasq; sistunt . laterum dolores mitigant . Succus folijs contusis expressus , & sole coactus , ad eadem pollet : cum uino , & melle illitus oculorum claritatem adiuuat : naribus regium morbum expurgat . aurium doloribus conuenienter instillatur per se , aut cum rosaceo .

MARRVIVM

MARRUBIUM vulgaris est planta, notiorq; omnibus in Italia, quam ut pluribus indicanda sit. Eius duo genera constituit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi ita scribit. Sunt & Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido, ferratiori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discretio constat, quo unguentarij uti ad nonnulla consuevere. Alterum rotundius, squalensq; uehementer, sicut st-haceli, incisuras habens obscuriores, minusq; serratum. hęc Theophrastus. Ex quibus utique constare potest, Theophrasto alterum marrubium non aliud esse, quam Dioscoridi balloten. Marrubij uires tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentientem huic saporis actionem possidet, iecur, ac lienem obstructione liberans, & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum dętergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis iam completi: in siccitate uerò tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad uisus acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus sanę obstructions disijcere, meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Gręci $\mu\alpha\sigma\sigma\iota\upsilon\nu$, quod Latini Marrubium nominant: Mauritanij, Farasio, siue Frasium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen kraut: Hispani, Marruio: Galli, Marrubin.

Marrubij consideratio.

Marrubij uires ex Gal.

Nomina.

$\Sigma\tau\alpha\chi\upsilon\varsigma$. STACHYS.

CAP. CIII.

STACHYS, frutex est marrubio similis, sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & cõplures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nascitur in montibus, & asperis. Vim habet excafactoriam, & acrem. Foliorũ decoctum potu pellit menstrua, & secundas.

STACHYS frequentissima in Italia nascitur, assurgit enim uirgis compluribus, angulosis, ab una tantum radice exeuntibus, hirsutis, marrubio tum longioribus, tum candidioribus: folijs numerosis, iucanis, hirsutis, oblongis, præduris, odorisq; iucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per interualla uerticillato ambitu caulem circumdant marrubij modo. Ex quibus sanę notis satis constare arbitror, hanc herbam, quam pictam exhibemus, esse ueram Stachyn. Quibus etiam accedit, quod ea (ut Galenus testatur) anara sit, et gustu acris. Plinius lib. XXIII. cap. XV. Stachyn porri similitudinem habere tradidit, Gręcarum uocum affinitate deceptus, prafon pro prafion legens. Siquidẽ $\mu\alpha\sigma\sigma\iota\upsilon\nu$ porrum significat, $\mu\alpha\sigma\sigma\iota\upsilon\nu$ uerò marrubium, cui Stachys est similis. Stachyos meminit Galenus lib. VIII. simpl. medic. sic inquit. Stachys frutex est marrubio similis, gustu acris, et amaro: tertij est ordinis excafacientium. Quamobrem rationabiliter nõ solum menses mouet; sed & abortum affert, & secundas efficit. $\Sigma\tau\alpha\chi\upsilon\varsigma$ ut Gręcẽ, ita etiam Stachys Latine uocatur: Italicẽ, Stachi.

Stachyos consideratio.

Plinij lapsus.

Stachyos uires ex Gal.

Nomina.

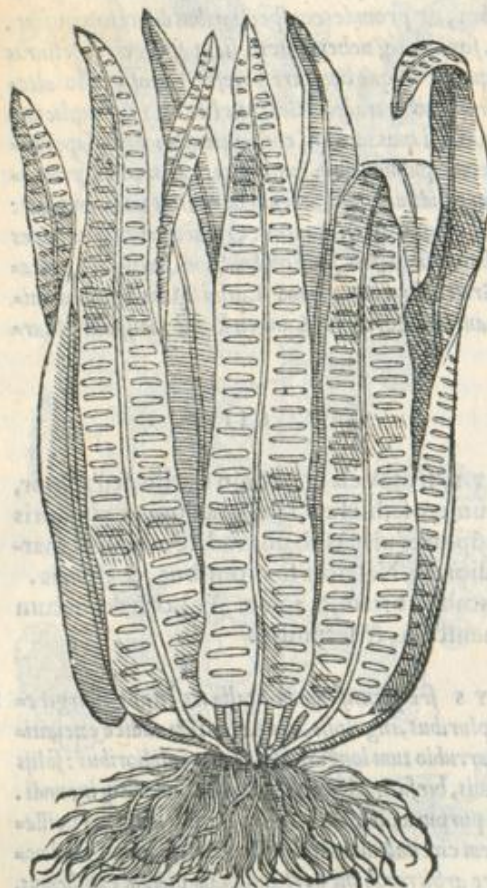
$\Phi\upsilon\lambda\lambda\iota\tau\iota\varsigma$. PHYLLITIS. CAP. CIIII.

PHYLLITIS folia promit rumici similia, longiora, & uiridiora, fena, aut septena, recta, quę parte anteriore læuia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi uermiculos tenues ostendunt. In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat. gustu acerbo. Neque caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in uino pota serpentium moribus aduersantur. quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta aluius exercet, potui datur.

QVI notas omnes, quę Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissime expendere uoluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uerò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infrà suo loco dicitur) illa nimirum sit herba, quę Gręcis Asplenos, Mauritanis uerò ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendũ impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proueniat: quòdq; folijs sit rumici maioribus, longioribus, ac uiridioribus, rectis, anteriore parte læuibis, à tergo autem eminentijs quibusdã transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quę (ut Dioscorides inquit) pensiles uermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremo accedit, quòd caule, flore, & semine uacet: tametsi non desint, qui credant, eius semen e pensilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententię nostrę quicquam obstare crediderim, quòd huius her-

Phyllitidis consideratio.

PHYLLITIS.

Manardi, Leon.
nic. Ruellij, &
Fuch. lapsus.

Phyllitidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

bae complures reperiantur plantae, quae praeter Dioscoridis au-
floritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia
comperit habeo) effodientibus nobis e terra haec herbae
nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere uisa sunt, sed a
quam plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera
separari posset. Vnde facile cognoui, quod si singulae radices ab-
inuiem distinctae considerentur, non pluribus, quam senis, aut
septenis folijs refertur inueniuntur. His itaque rationibus, mea
quidem sententia, haec in re plane hallucinati deprehenduntur Ma-
nardus, Leoniceus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui cla-
rissimi nominis uiri, quod tam facile crediderint, Linguam cer-
uinam uocatum Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitum.
Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidua sit; non ta-
men folijs constat rumicis, sed dracunculi, curuis, nouae lunae in-
star. Illud insuper addiderim, quod iam reperta sit Hemionitis,
quae omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ijs fortasse er-
randi occasionem praebuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam
non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere sua-
det. quod tamen Hemionitidis est proprium. Cuius forte uulgi
opinionem ijs potius secuti, quam quod Phyllitidis lineamenta,
notasque diligentius perpendiderint, in hunc facile lapsus incide-
ruunt. Phyllitidis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medi-
camentorum, sic inquit. Phyllitis cum qualitate sit acerbæ, non
absurde diarrhoeas, siue profluvia, & dysenterias pota iuuat.
Planta, quae Φυλλίτις Graecis, Phyllitis item Latinis appella-
tur: Italis, Philite: Germanis, Hirtz zungen: Hispanis, Lengoa
ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Φαλαγγιον. PHALANGIUM. CAP. CV.

PHALANGIUM, à quibusdam phalangites, ab alijs
leucacantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluresue, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio
similis, multas incisuras habens: semine nigro, lato, ad lenticulae dimidiatae figuram, multo tenuiore:
radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur. prouenit in collibus. Huius folia, semen,
flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque
discutunt.

Phalangij co-
sideratio.

Phalangij ui-
res ex Gal.

Nomina.

EADEM ferè, quae hic de Phalangio posteritatis memoriae prodidit Dioscorides, retulit Plinius lib. XXVII.
cap. XII. ubi ita scribit. Phalangites à quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam
exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candi-
dus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulae dimidia figuram, multo tenuiore: radice herbacei coloris.
Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque, & serpentium ictus: item contra
tormina. Haec Plinius. quae omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Caterum etsi non de-
sint hodie herbarij, qui in Phalangij, ut in plurius aliarum quoque incognitarum plantarum locum herbas quasdam quales
quales sint, substituant, atque rei herbariae parum gnaris pro legitimis saepe ostendant; ipse tamen haecenus, ut in-
genue fatear, uerum Phalangium non uidi in Italia, neque ab alijs inuentum scio. quanquam non equidem negauerim,
ipsum inibi nasci. Phalangij uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pha-
langites sic appellata est, quod morsus à phalangijs auxiliatur. Est autem facultatis tenuium partium, desiccantis.
quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod Φαλαγγιον Graeci, Phalangium quoque Latini dicunt:
Phalangio, Itali.

† Si quis Graeca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺν, hoc est latum, sed παχὺν, quod est crassum,
scriptum reperiet. Quod si praeterea ea legat, quae ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uer-
tendo secutum fuisse Plinium, ex eoque uocem illam reddidisse.

Τρίφυλλον. TRIFOLIUM.

CAP. CVI.

TRIFOLIUM, Graeci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyantes, alij asphaltion, uocant.
Frutex supra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares e-
nascuntur appendiculae, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto herbae similia.
ijs recenter enatis rutae odor inest, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum:
femen

TRIFOLIUM ASPHALTITIS.

TRIFOLIUM PRATENSE.

TRIFOLIUM PRATENSE ALTERUM.

femen quadantenus latum, subhirsutum, ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa, valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoq; vulvæ uitijis opportunis, auxiliantur: menses eiunt. ternæ drachmæ è femine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. qua autè aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam ternæ folia, aut semina in tertianis, cum uino potui dederunt: & in quartanis quaternæ, ut quæ febrim circuitus discuterent. Radix antidotis inferitur.

TAMETSI plura in Italia passim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantum genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem eius meminit libro quarto in syluestris loti capite, dum ita scribit. Syluestris lotus plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis, folijs trifolij pratensis. Ex quibus utiq; Dioscoridis uerbis liquet, eos maxime hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratense esse lotum syluestrem, uel urbanam. Plinius lib. XXI. cap. IX. de tribus trifolij generibus differunt in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyantes

Trifolij consideratio.

Trifolij consideratio.

Trifolij consideratio.

nocant

Trifolium acetosum.

uocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphylon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. haecenus Plinius. Trifolij acuti meminit quoque Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphylon appellant, nascitur in Sicilia plurimum. nam in Italiae regionibus nusquam eam uidi herbam, nisi in Luna portu, cum in Britanniam peterem cum Claudio Casare. Est autem folijs, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut eminentem aculeum. Sed frutex huius diuin pedum, interdum altior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. haec ille. Est & aliud trifolij genus sapore acetoso, folijs subpallidis, tenuibus, cordis effigie: quod à quibusdam Panis cuculus, ab alijs Trifolium ACETOSVM, & Allelyxa uocatur. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat libro XXVII. cap. XII. ubi sic inquit. Oxys folia terna habet. Datur ad stomachū dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius.

TRIFOLIUM ACETOSVM.

TRIFOLIUM ODORATVM.

Trifolium odoratum.

Porro huic illud quoque Trifolium addere possumus, quod nonnulli Trifolium ODORATVM ideo cognominant, quoniam eius turba folia, tum flores non iniucundum spirant odorem. Romani ac Hetrusci pariter id uulgo uocant Tribulo: atque stillatitiam ex eo aquam eliciunt, odoris tantum gratia. Hanc plantam equi auarissime in pabulum suum sequuntur. unde factum est, ut quidam eam Trifolium equinum appellauerint. Planta est fruticosa, quæ ad trium cubitorum altitudinem attollitur, folijs trifolij pratensis, caule lignoso, ramulis pluribus referto. Florem edit muscosum, album, atq; etiam alicubi luteum. Radicibus nititur multis, albis, quæ per summa cespitem diuagantur. haec de trifolio odorato, de quo etiam aliquid dicemus libro sequenti in Cyiisi commentatione. Ceterum Trifolium pratense in Italia trium est generum. Primum folijs exit rotundis, & amplis: secundum longiusculis: tertium ut primum circinatis, sed breuioribus. Distant & florum colore, quod in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat. nam (ut Plinius est auctor) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolij genera differendum duximus, quod folio exeat triplici cornu diuiso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparauit. Hæc itaque herba TRINITAS uulgo uocata, in locis prouenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, longis pediculis appensa, quæ auersa parte cyclamini modo subpurpurascent, superiore uero albis quibusdam maculis resperguntur. Caulem habet tenuem, in cuius cacumine primo statim uere flos emicat ceruleus. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, subrubentibusq;. Huiusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hæcenus compertum non habeo. Probatum maxime recentioribus medicis ad uulnera glutinanda, tam exterius illita, quam interius sumpta. quinetiam & ad enterocelas: in quem usum puluerem dimidij cochlearis mensura ex uino austero propinant. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore uersari existimauerim, qui Andacocam

Trinitatis herba mentio.

Quorundam error.

TRINITAS.

Andacocam Aphris uocatam, ad quamuis trifolij speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quam Dioscoridis Aegyptia lotus. E' cuius semine, quod papauerum modo capitibus quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbis, praesertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant. Id enim non desunt, qui credant e' uulgari trifolij semine fieri. sed quam aperte decipiantur, uel ipsi uideant, uel alij iudicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triphyllum, quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui encium uocent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantae est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & urinam, mensesq; prouocat. haec Galenus. Sed animaduertendum est, an Galenus ipse in Trifolij facultatibus recte perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contrariae insunt facultates, haec de eo memoriae prodidit. Trifolium herba, quae hyacintho similis est, cum uere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, uel uiper. quoq; ex aquae fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circundederis, similem sensum, similesq; dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficit. Ut re uera miraculo dignum opus esse uideatur, uidelicet herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem prae afficere. haec Galenus. Verum id, si Dioscoridis uerba recte expendantur, nullo miraculo fieri facile constabit, sed potius secundum ipsius naturae ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolij decoctum illud efficere potest, sed tantum id, cuius fotu

Trifolij uires ex Galeno.

Galenus sententia damnata.

quispiam a ferarum morsibus liber euaserit, si eo alterius loci ulcere affectus perfundatur. Id quod aperte Dioscoridis uerba declarant, cum inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut a serpente demorsus. Ex ijs Dioscoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cum Trifolij ipsius decoctum, quo demorsi fouentur, uenenum a uulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubie id uenenosum redditur. Quamobrem minime quidem mirum uideri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, ubi perfusa partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi uexantur. idem enim uenenum cum sit, eosdem quoque praebet effectus necesse est. Vnde liquido colligi potest, quod uirus a Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, sit illud, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quod autem uenenum exuctum a ferarum morsibus ulceratis particulis contactum necem asferre possit, complures tam Graeci, quam Arabes authores, manifeste demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere praestantissimum esse remedium, serio nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si uenenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Haec itaque sunt, quae me maxime mouent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam, si licet dicere, caecutiuisse. Ceterum non desunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit, iudicent ij, qui Graecam Galeni phrasim profitentur quiq; eius uolumina diutius euoluerunt. Ego certe, ut dicam quod sentio, non possum non illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus uenit Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem singularis ingenij & eruditionis, ac propterea maxime existimationis medicus apud Sereniss. Ferdinandum Rom. Regem. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis natus, & laudamus libenter, & probamus. Τριφυλλον id Graeci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Vuysenleec: Hispani, Treuol.

Nomios.

Πολιον. POLIUM.

CAP. CVII.

Duo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cuius est usus. tenuis frutex est, candidus, dodrantalis, semine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem praeferente, paruo, cano hominis capillo simili, grauiter olente, non sine quadam suauitate. Alterum fruticosius, non usqueadeo ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruefacti ius auxiliatur serpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput

put doloribus afficit: aluum, & menses ciet. substratum, suffitumve serpentes abigit: illitum vulneta conglutinat.

POLIVM.

POLIVM ALTERVM.

Polij consideratio.

Plinij lapsus.

Polij vires ex Galeno.

Nomina.

SEPLASARIJ illi, qui pro Polio herbam quandam usurpant, quae numerosos profert cauliculos, tenues, rectos, rotundo quodam semine undique refertos, euidentius, meo quidem iudicio, errant, quam ut eorum erratum explodi mereatur. quandoquidem herba haec nullis prorsus notis Polium representat. Porro utrunque Polij genus, quod nulla reclamante nota legitimo respondeat, in pluribus Italiae locis provenit. Primum vulgus herbariorum Iuam muscatam appellat, à quo secundum effigie non longè distat, quanuis non adeò sit odoratum. Secundi generis Polium, cuius etiam picturam adiecimus, uiret Venetijs in horto Maphæi excellentissimi medici. Polij meminit Plinius lib. XXI. cap. VII. ubi ita scriptum reliquit. Apud Græcos Polion herba incluta Musæi, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorsusq; miram, si modò (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspicuntur. Duo genera eius, campestre maius, syluestre quod minus est: quidam teuthrion uocant. folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto mutuatus est. Cæterum in ijs Plinius aperte hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius historiam libro quarto pertractat Dioscorides. Siquidem Tripolij proprium est, non autem Polij, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidem à Dioscoride, ut à Plinio folijs, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio inesse cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Polij vires memorie prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Itaq; uiscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac uiride etiànum magna uulnera glutinat, maxime species eius fruticosa. Aridum cum fuerit maligna ulcera sanat illitum: & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus, quo etià utimur ad antitidota, & acrius, & amarius est, quam maius, adeò ut ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo excofacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iahade, seu Giade: Italis, Polio.

Σκόρδιον. SCORDIVM.

CAP. CVIII.

SCORDIVM in montibus, & palustribus nascitur, folijs triflaginis, maioribus, non sic in ambitu diuisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris, & adstringentibus: quadrangulis caulibus: subrubro flore. Herba uim excofacioriam habet: vrinam cit. Cocta recens, aridave cum uino, aduersus uenenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoque rosiones, dysenteriam, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite: crassamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina

SCORDIVM.

farina ad ueterem tussim,rupta, conuulsa, si cum nasturtio, melle, & resina misceatur in elegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acris, aut aqua, podagris conuenienter illinitur: menses imposita mouet, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgat, & ex melle cicatricem perducit. Sicca excrescentias in carne cohibet. Succus ad eadem uitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

10

10

10

ALLIARIA.

SCORDIVM non ita pridem inueniri, & cognosci cepit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum sepelstarij Mauritanorum monumentis decepti, syluestri tantum alio, quod à Dioscoride ophioscorodon uocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; ijs foliorum imperitia, sed etiam uocabulorum uicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nesciuerint, pro unoq; acceperint. Sed illis potissimum errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpretes, quod in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alteram uerò syluestre allium addiderit. Quod cum uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis ignari hanc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certo crediderint syluestre allium, & Scordium nihil inter se differre, atq; unam & eandem plantam esse. Quo postmodum factum est, ut syluestre allium apud omnes in Scordij locū illegitimè successerit. Verum enim uero in hunc nunquam fortasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porrò uerum legitimumq; Scordium, trissagini adeo simile, ut Trissago palustris merito dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, allij odore præditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quam ut sit à nobis longiori historia repræsentandum. Prætulit Galenus libro primo de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, ijs uerbis. Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum quod in alijs quoque nationibus reperitur. Scriptum autem est à quibusdam uiris grauissimis, cum in bello interemptorum cadauera multos dies insepulta iacuisent, quæcunq; supra Scordium forte fortuna ceciderant, multo minus alijs computruisse, ea præsertim ex parte, qua herbam contigerant. Ob quam rem sanè omnibus persuasum est, tam putrefacientibus animalium uenenis, quam medicamentorum deleterijs Scordium aduersari. Præterea Scordij meminit idem Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Scordium ex multiformibus id tum saporibus, tum facultatibus constat. nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maxime scorodo, hoc est, allio adsimilis eius est acrimonia: unde sanè, mea sententia, nomenclaturam sortitum est. Expurgat igitur, simulq; excalfacit uiscera, tum menses, urinamq; mouet. Præterea conuulsa, ruptaq; & laterum dolores ab obstructione, & frigore natos sanat epotum. Deniq; uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: sed sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hætenus Galenus. Ceterum herba quædam iuxta sepes, & in agrorum marginibus nascitur, quæ & odore, & sapore ita abunde allium refert, ut non temerè uulgò ALLIARIS siue Alliaria uocitetur. Huius folia cum primum erumpunt, fere rotunda spectantur uiolæ similitudine: postquam uerò adoleuerint, per ambitum in serræ modum laciniata uisuntur, ut quadantenus melissophylli effigiem repræsentent, leuiora tamen sunt, nec adeo rugosa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu, gustatuq; allij odorem, & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & semen nigrum,

Scordij consideratio.

Scordij uires ex Galeno.

Alliarie herbe mentio.

40

50

Nomina.

grum, minutumq; irionis modo tenuibus siliquis inclusum. Radix, quæ longiuscula est, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & desiccatoria, uerim non adeo uehemens est, ut in allio. Attamen hinc certo colligi potest, quod ea crassos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplastri modo impositum, uul- uæq; admotum, mulieres uteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Quæ planta $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\upsilon$ Græcè, Scordium similiter, & Trissago palustris Latine uocatur: Arabicè, Scordeon, seu Scordecum: Italicè, Scordio: Germanicè, Vuasser batenig, & Knoblochs kraut: Hispanicè, Scordio: Gallicè, Chamazaz.

Βηχλον. TVSSILAGO.

CAP. CIX.

Tusilaginis consider.

Plinii lapsus.

silaginem aperto errore & caule, & flore uiduam fecerit. Is Plinij error deprehenditur lib. xxvi. cap. vi. ubi ipse de Tusilagine differit ijs uerbis. Tusim sedat Bechion, quæ & Tusilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signum aquileges. Folia sunt maiuscula, quam hederæ, quinque, aut septem, subalbida à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechionem, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem haustus, aut deuoratus, ueterem tusim sanare dicitur: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdā salua appellatur, similis uerbasco. hæc Plinius. Verum altera Tusilago, cuius nulla sit mentio à Dioscoride, utpote qui uno tantum eius genere contentus fuerit, mihi hætenus incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui herbariorum Centrum galli uocant.

Fomes ignis ex tusilag.

Tusilaginis uires ex Gal.

Nomina.

Porrò nascitur in Tusilaginis radice quædam subalbida lanugo, quæ à radicem segmentis prius repurgata, & deinde de linteolis inuoluta, & in lixiuio parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum excipiendum. Quippe adeo ignis est rapax, ut statim primo tantum chalybis concussu accendatur. Tusilaginis facultates posteritatis memorie tradidit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Bechium ideo sic nuncupatum est, quod $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\upsilon$, hoc est, tusses, & orthopnoas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxæ omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uirentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adiuant, propter aqueæ humiditatis admistionem: qua omnia uiridia, teneraq; participant alia plus, alia minus. Nā sicca Bechij folia acriora sunt, quam ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\upsilon$ Græcis, Tusilago Latinis uocatur: Officinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vnghia di cauallo: Germanis, Roshuob, & Brantlattich: Hispanis, Vnba de asno: Gallis, Pas de asne.

† Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tusilaginis $\alpha\chi\lambda\omicron\upsilon\upsilon$, hoc est, inutilem rectè uocauerit Dioscorides, si paulo post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc a nemine interpretum, quod sciam, animaduersum, uidit Manardus, uidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum in commendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, uerbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasij testimonio nixus, in cuius codice manu scripto illa dictio non legitur.

Αρετισιδα.

Αρτεμισία.

ARTEMISIA.

CAP. CX.

ARTEMISIA magna ex parte in maritimis nascitur, absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus folijs, ramisque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgisque latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiolem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conueniēter in muliebres defessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus, secundasque: item ad præclusiones uulvæ & eiusdem inflammationes: calculos cōminuunt, remoratam urinam cient. menses pellunt publi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ infesio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

Αρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENVIFOLIA. CAP. CXI.

ARTEMISIA tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampsi chi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

TRIA à Dioscoride recensentur Artemisise genera. Verum Artemisiz cōsideratio.

priora nullis inter se notis certant, nisi quod in inuersum altera maior est, altera uerò minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauius olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. xxv. cap. vii. sic inquit. Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus folijs, pinguiusq;. Ipsius duo genera: altera latioribus folijs: altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici caule, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisise generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; disidet tamen, & errat in tertio, quod in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisise genus, unam & eandem esse plantam. Ceterum prima duo Artemisise genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quam quod in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & forma similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utrique inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quod scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisise species nullis prorsus notis distinctas, præterquam quod alteri unus tantum sit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba subijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id est, unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim uititur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisise species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quod Ferrariæ duæ species Artemisise sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hæc in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quod non scripserit Dioscorides, alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram uerò simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quod aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verum hæc tertio Artemisise generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero deinde errore notatur, quod asserat Matricariam, siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa,

Plinij lapsus.

Plura Brasauoli errata.

P quæ